

Milan Nakonečný: *Motivace lidského chování*

Praha, Academia, 1996, 268 s.

Problematika motivace má ústřední význam pro pochopení lidské psychiky. Nakonečného kniha uvádí zdařile do této problematiky. Jeho kniha se skládá ze dvou velkých částí – Fenoménů motivace a Fenomenologie motivace.

V první části autor rozebírá pojem motivace, její vztah k situaci a chování, vysvětluje, co je potřeba, motiv, uspokojení, odlišuje vědomé a nevědomé motivace. Motivace je oprávněně chápána v systému regulace psychické činnosti, vyváženě se hodnotí biologické a sociokulturní faktory motivace, s akcentem na systémový přístup k tématu motivace. Výstižně je podán vývoj motivačních systémů, podrobně se pojednává o energetizaci a usměrňování chování, principech motivace, frustraci, konfliktu a stresu, o motivech, jejich formách, druzích a třídění, zevrubně jsou zpracovány teorie motivace.

Ve druhé části se výběrově podává přehled zejména o různých druzích chování, resp. o potřebách, které tyto druhy chování vyvolávají. Pojednává se o hladu, žízní, dýchání, odpočinku a spánku, sexu, agresii, výkonu, moci, zvědavosti a o různých sociálně motivovaných druzích chování.

Východiskem motivace je určitý vnitřní stav osobnosti (výchozí motivační napětí), směřující v dané situaci prostřednictvím určitého chování k dalšímu vnitřnímu stavu – uspokojení. Výchozí roviny motivace jsou dvě: a) potřeby organismu jako biologické entity, b) potřeby osobnosti, resp. osoby, jako sociální entity.

Pojmy motivace a motivu vyjadřují hypotetické konstrukty, tj. vědecké termíny, jimiž se popisují, resp. vysvětlují, určitá pozorovaná fakta v lidském chování. Především to, že je zacílené, že má určitou intenzitu a trvání, ale také to, že ve své zacílenosti vykazuje určitou variabilitu (různé cíle). Jde tu tedy o vědeckou abstrakci, v níž jsou z celku psychické činnosti člověka vytyčeny její určité charakteristiky (zejm. její zaměřenost), a v níž je podáno i vysvětlení určitých stránek této činnosti.

Východiskem je Nakonečnéhomu pojetí člověka jako činné bytosti, jejíž činnost je regulována psychickými procesy poznávání, cítění a motivace a determinována psychickými vlastnostmi osobnosti.

Prostřednictvím činnosti realizuje člověk svou základní tendenci k psychickému růstu či aktualizaci vlastního psychického potenciálu (seberealizace). Tato tendence vytváří současně rámec pro fungování motivace. Autor ale zdůrazňuje i tendence k udržování a obnovování psychické rovnováhy.

Motivace je jednou ze složek psychické regulace činnosti: zajišťuje fungování učení, aktivizuje kognitivní a motorické systémy k dosahování určitých cílů, tj. podněcuje k chování, které udržuje dynamický růst osobnosti a její vnitřní rovnováhu.

Uvedené pojetí základních tendencí člověka, vyjádřených fenoménem motivace, tendence k vnitřní psychické rovnováze a tendence k seberealizaci, nejsou podle Nakonečného v rozporu, jsou spíše komplementární.

Nakonečný čerpá z bohaté literatury, která byla publikována v sedmi jazycích (anglicky 152, německy 90, česky 37, rusky 12, slovensky 8, polsky 7 a francouzsky 5). Desátá až padesátá léta 20. století jsou zastoupena 81 tituly, šedesátá 114 tituly a sedmdesátá až devadesátá 120 tituly. Z českých autorů se Nakonečný častěji odvolává na práce M. Homoly, M. Machače a V. Tardyho. Doplňme jen, že Stavělův „Hlad“ (Bratislava 1937) zmíněn není, ačkoli je to průkopnická práce o strukturovanosti motivace a o motivačním předivu chování včetně chování sociálního.

Nakonečného kniha je pečlivě zpracována, kriticky hodnotí názory různě orientovaných autorů (od behaviorismu až po humanisticko-psychologické pojetí). Nakonečnéhomu se podařilo napsat knihu, která je nejen solidním přehledem a uváženou integrací dosavadních znalostí, ale i základem k dalšímu výzkumu a aplikacím. Je to práce stěžejní, se kterou by se měl seznámit každý, kdo chce psychologicky lépe porozumět motivaci člověka.

Jiří Hoskovec